

RECENZJA
ROZPRAWY DOKTORSKIEJ
mgr Anny KOPCIŃSKIEJ
opracowanej pod tytułem
MODEL PRZYWÓDZTWA EDUKACYJNEGO
NA POZIOMIE KSZTAŁCENIA PODSTAWOWEGO

1. Ocena ogólna

Rozprawa doktorska pod tytułem *Model przywództwa edukacyjnego na poziomie kształcenia podstawowego*, napisana przez Panią magister Annę KOPCIŃSKĄ, pod kierunkiem naukowym Pani profesor doktor habilitowanej Haliny Sobockiej-Szczapa, jest niewątpliwie interesująca z naukowego punktu widzenia. Tematyka pracy odnosi się do modelu przywództwa na przykładzie szkoły podstawowej, skonstruowanego na bazie posiadanych przez dyrektora kompetencji, cech osobowości i umiejętności przywódczych, sprzyjających rozwojowi w obszarze kariery zawodowej.

Doktorantka przedstawiła znaczenie roli jaką odgrywa przywódca edukacyjny, który w ramach instytucjonalnej i wsobnej potrzeby winien nieustannie pogłębiać posiadane kwalifikacje, rozszerzać zdolności i umiejętności merytoryczne oraz menedżerskie. Wykonywane przez niego zadania i realizowanie na najwyższym jakościowym poziomie funkcje zarządzania, to aktywność obarczona odpowiedzialnością moralną, administracyjną i prawną. Zarządzanie placówką, kierowanie pracą zespołu, wychowywanie i kształtowanie postaw uczniów oraz kontakt z rodzicami, wymaga od lidera placówki wysokich

kompetencji w obszarze komunikacji czy organizacji czasu oraz uwarunkowań formalno-prawnych i budowania właściwej pozycji zarządzanej jednostki oświatowej w dynamicznie zmieniającym się otoczeniu zewnętrznym i środowisku wewnętrznym organizacji.

Autorka dysertacji zaznacza, że przywódca edukacyjny posiadał władzę do zarządzania zespołem nauczycielskim, zaś przywództwo edukacyjne zaczyna się na etapie projektowania i kierowania zadaniami. Zarządzanie, kierowanie jednostką oświatową niesie ze sobą ciężar i obowiązek podołania próbom stanowienia autorytetu etycznego; oczywiście nie tylko w deontycznym, lecz także epistemicznym wymiarze. Umiejętność zarządzania konfliktem i zmianą w organizacji, samoświadomość i wiara w realizowaną przez dyrektora misję oświatową są nieustannie poddawane kontroli zarządczej i społecznej. Wskazane elementy oraz funkcjonowanie w obszarze powszechnie ujawnionych niedoborów sił i środków wymaga od dyrektorów posiadania specyficznych kompetencji. Obecnie w licznych przypadkach przywódcy edukacyjni znajdują się pod zewnętrzną presją środowiskowych reform. Kolejnym wyzwaniem jest ranking osiągnięć uczniów i szkół (oraz jego konsekwencje) oraz mało komfortowa i zmienna sytuacja związana z finansowaniem placówek. Ostatnie lata pokazały także konieczność elastycznego zarządzania, jednak wkomponowanego w strategię całego systemu edukacji, czego silne i słabe strony można było zarejestrować w związku z pojawieniem się pandemii i jej skutków w obszarze oświaty i nauki.

Biorąc pod uwagę powyższe, zasadne wydaje się zgłębienie tematyki przywództwa w środowisku edukacyjnym i podjęcie próby identyfikacji i modyfikacji funkcjonujących wzorców w tym obszarze, by realizując funkcje opisową, diagnostyczną czy systematyzującą nauki dokonywać udanego transferu teorii do praktyki, realizując przy tym prakseologiczną zasadę użyteczności społecznej.

Konkludując, wybór tematyki dysertacji, określenie sytuacji problemowej i całość opisu procesu badawczego można ocenić poprawnie, co wskazuje na umiejętności autorskie w kwestiach właściwego kształtowania procedury poznawczej. To z kolei jest konieczne przy dokumentowaniu przygotowania autorskiego do pełnienia funkcji przypisywanych pracownikowi naukowemu i tym samym merytorycznej zasadności uzyskania pierwszego stopnia naukowego.

2. Metodologiczna ocena rozprawy

Uwzględniając złożoność przedmiotu poznania należy stwierdzić, że Doktorantka podjęła się trudnego zadania, wymagającego rozległej i żmudnej pracy badawczej, związanej ze złożonością zdarzeń, opinii i wypowiedzi, często tylko w poszukiwaniu drobnych fragmentów przekładających się logicznie na obraz realnej przedmiotowo rzeczywistości. W związku z powyższym należy stwierdzić, że analiza metodologiczna aspektów pracy doktorskiej wskazuje, iż jest ona skonstruowana poprawnie i odpowiada wymogom metodologicznym nauk społecznych.

Recenzowana praca doktorska składa się z pięciu rozdziałów, wstępu, zakończenia, bibliografii oraz załączników, zawartych na 321 stronach.

We wstępie (strony 6-12) Doktorantka przedstawia wprowadzenie do tematyki rozprawy doktorskiej, uszczegóławia metodykę badań, uzasadnienia wybór tematu, wskazując przedmiot i cele badań, problemy badawcze, hipotezy oraz zastosowane metody, techniki i narzędzia, które posłużyły do weryfikacji poszczególnych etapów procesu badawczego oraz prezentuje strukturę pracy.

W rozdziale pierwszym (strony 13-62) pod tytułem *Teoria i praktyka przywództwa edukacyjnego w oświacie*, Doktorantka przedstawia zagadnienia oraz charakterystykę modelu powszechnego przywództwa, wskazując teoretyczne podstawy problematyki przywództwa i poziom różnic w przestrzeni behawioralnej, wyróżniających się szefów danych jednostek oświatowych. Przywództwo edukacyjne zostało przedstawione jako umiejętność budowania zespołu współpracującego i nastawionego na realizację zadań, zaczynające się na etapie sytuacji sprzyjających uczeniu się i rozwiązaniu problemów w wymiarze osobowym, opartym na zasadzie odpowiedzialności. Prezentując teoretyczne podstawy rozważań, zbudowane w oparciu o wtórny materiał badawczy, zaznaczono istotę pojęcia, model i standardy przywództwa edukacyjnego, a także przedstawiono role przywódcze w edukacji.

W rozdziale drugim (strony 63-108) pod tytułem *Rozwój zawodowy menadżera w kontekście przywództwa edukacyjnego*, Doktorantka analizuje problematykę dotyczącą rozwoju zawodowego dyrektora na płaszczyźnie przywództwa edukacyjnego. Wiodącymi obszarami rozważań uczyniono zatem aspekt kształcenia i przygotowania zawodowego menadżerów w dążeniu do efektywnej realizacji zadań oraz kreowania ścieżki kariery własnej i kierowanego zespołu pracowniczego. Ważnym elementem w tym rozdziale wydaje się być

zagadnienie samorozwoju, uwzględniające pogłębianie posiadanej wiedzy poprzez zastosowanie coachingu.

Wymiar pragmatyczny zawodu nauczyciela konstytuują przepisy z 26 stycznia 1982 roku, których ostatnia nowelizacja miała miejsce 5 sierpnia 2022 r. Karta Nauczyciela głosi, że przez zawód nauczyciela rozumie się nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych zatrudnionych w przedszkolach, szkołach i innych placówkach określonych w Ustawie. Nauczyciel realizuje swoje powinności w oparciu o posiadaną wiedzę z zakresu pedagogiki, psychologii rozwojowej oraz na podstawie wiedzy i umiejętności metodycznych oraz merytorycznych, niezbędnych w procesie nauczania dla różnych grup wiekowych uczniów.

W rozdziale trzecim (strony 109-132), zatytułowanym *Finansowanie placówek oświatowych*, Doktorantka przedstawiła uwarunkowania ekonomiczne funkcjonowania placówek oświatowych. Wskazała genezę powstawania określonych projektów ustaw budżetowych, opracowywanych na podstawie zasad określanych corocznie przez ministra właściwego do spraw finansów. Przedstawiła znaczenie etapów konsultacji i uzgodnień międzyresortowych, dotyczących założeń projektów budżetowych na rok następny. Dociekania Doktorantki prowadzone były w zakresie zasad i założeń finansowania oświaty w polskiej rzeczywistości edukacyjnej.

W rozdziale czwartym (strony 133-185) pod tytułem *Założenia metodologiczne badań własnych oraz charakterystyka próby badawczej*, Doktorantka ujawniła konceptualizację i operacjonalizację prowadzonego procesu badawczego. Argumentacja zasadności wykorzystanych metod, technik i narzędzi badawczych oraz procedura doboru próby badawczej miały na poziomie trafności i rzetelności pomóc określić jaki występuje model przywództwa edukacyjnego na poziomie kształcenia podstawowego w środkowo-wschodniej Lubelszczyźnie.

W rozdziale piątym (strony 186-203), nazwanym *Próba opracowania modelu przywództwa na poziomie kształcenia podstawowego*, Doktorantka przedstawia opracowanie diagramu przyczynowo-skutkowego, jego interpretację oraz analizę badań, co stanowi źródło weryfikacji postawionych hipotez. Treść rozdziału obejmuje opis statystycznych zależności pomiędzy zmiennymi oraz uzyskane efekty wnioskowania w tym obszarze.

W zakończeniu (umieszczonym na stronach od 204 do 206) Doktorantka podsumowała realizowany proces poznania, wyodrębniając jego główne osiągnięcia.

Odnosząc się do problematyki badawczej przedstawionej w dysertacji, należy podkreślić, iż praca stanowi ambitne zadanie badawcze o charakterze głównie deskrypcyjnym

i diagnostycznym. Wygenerowane problemy szczegółowe wyznaczyły drogę dalszego postępowania badawczego. Hipoteza robocza, przyjęta przez Doktorantkę na potrzeby badań, jest powiązana zarówno z wyznaczonymi celami badań, jak i z problemami badawczymi. Do rozwiązywania problemów zastosowano podejście kompleksowe, oparte o wykorzystanie teoretycznych i empirycznych metod badawczych.

Analizując układ dysertacji z punktu widzenia proporcji między wielkością (obszernością) poszczególnych rozdziałów, należy go uznać za wart ponownego przemyślenia. Jednocześnie kolejność poszczególnych rozdziałów wynika logicznie z toku prowadzonego procesu poznawczego.

Literatura przedmiotu dotycząca rozmaitych aspektów rozpatrywanej problematyki została dobrana i wykorzystana poprawnie. W całościowym ujęciu Doktorantka wykazała, że potrafi zgromadzić materiał badawczy, uporządkować i dokonać jego selekcji, oraz posiada umiejętność zaprezentowania treści w formie pożądanej dla prac naukowych, choć pewien niesmak pozostawia styl językowy, wykorzystany w pracy. Za wystarczający należy uznać zbiór grafik, tabel i wykresów, pozwalających zarówno na pełniejszy opis podejmowanych kwestii, jak i na zrozumienie analizowanego problemu.

Rekapitulując należy stwierdzić, że Doktorantka jest przygotowana do samodzielnego prowadzenia badań.

3. Ocena merytoryczna

Recenzowana rozprawa doktorska stanowi zwarte opracowanie naukowe liczące 318 stron, bibliografię oraz załączniki (razem 321 strony).

W podsumowaniu należy stwierdzić, że rozprawa jest napisana nie w pełni poprawnym i precyzyjnym językiem. Choć występują w niej liczne błędy stylistyczne, trzeba jednak zaznaczyć, że nie obniżają one wartości merytorycznej pracy. Z tego właśnie powodu, choć nie bez pojawiających się wątpliwości, jako priorytetowe traktuję logiczne przedstawienie argumentacji tez oraz etapową realizację procedury badawczej. Te zaś elementy należy uznać za poprawne.

W ostatnim rozdziale dysertacji Doktorantka podsumowuje przeprowadzone badania, umieszczając swoje spostrzeżenia z przeprowadzonego procesu poznawczego. Wyniki analizy badań wykazują, że cel badań jaki został założony — osiągnięto. Wnioski uzyskane

w wyniku rozwiązania szczegółowych problemów badawczych pozwoliły Doktorantce na weryfikację głównej hipotezy przyjętej w początkowej fazie badań.

Podczas wnikliwej analizy treści rozprawy dostrzec można pewne kwestie, które wymagają wyjaśnienia. Proszę o ich uściślenie:

1. W części metodycznej dysertacji przedstawiła Pani hipotezę badawczą (nazwijmy ją główną) oraz założenia szczegółowe. Sformułowała Pani także problemy szczegółowe. Jak zatem brzmi główny problem badawczy?
2. Posługując się standaryzowanymi, psychologicznymi formularzami diagnostycznymi i analizując ich wyniki wydaje się niezbędnym posiadać fachową wiedzę z obszaru psychologii. W przeciwnym razie każdy mógłby takiej analizy profilu osobowościowego dokonywać. Jak poradziła Pani sobie z tym wyzwaniem badawczym? Posiada Pani kategorie A, A+, B1, B2 lub C dostępu do testów psychologicznych? Realizowany przez Panią test Inwentarz Osobowości jakich wymaga uprawnień w zakresie wiedzy psychologicznej?
3. Zastosowała Pani niestandardową i zaskakującą kumulację różnych koncepcji pomiaru zmiennych w zakresie stylu kierowania i osobowości (rozdział 4.7.8.). Czy jest Pani w stanie zinterpretować uzyskane wyniki w ramach tzw. Wielkiej Piątki?
4. W treści rozprawy pisze Pani *ważne dla autorki pracy było również podejście korelacji umiejętności pomiędzy cechami charakteru a oznaką osobowości na stanowisku pracy?* (s. 134) Proszę o wytłumaczenie tego zdania, bym miał pewność, że nadążam za Pani rozumowaniem. Jak rozumie Pani pojęcie korelacja? Korelacja umiejętności (jakich?) Jak rozumie Pani cechy charakteru? Czy jest to wg Pani coś innego niż osobowość? Czym są oznaki osobowości? Czym są oznaki osobowości na stanowisku pracy? I gdzie w tym wszystkim jest temperament? Po ustosunkowaniu się do tych pojęć proszę rozwinąć zamysł intelektualnej operacji, zastosowanej przez Panią w zdaniu ze strony nr 198: *Pozycją konieczną jest również racjonalny temperament tego zamiaru i deficyt toku postępowania, którymi warunkami są zatuszowane zamysły i działania oraz wysysk ludzi do własnych celów kosztem osób wyzyskiwanych.*

5. Na stronie 135 można przeczytać zdanie, iż *kariera to inaczej mówiąc sukces zawodowy, decyzyjny i zarządzający*. Proszę określić zakres pojęć tak rozumianej kariery?
6. Realizując analizy ilościowe stosowała Pani test niezależności Chi kwadrat, jednak nigdzie nie wskazała Pani analiz siły związku badanych zmiennych. Co stało za decyzją pominięcia tej procedury, dość powszechnej w analizach ilościowych?
7. Proszę o określenie jakie wyróżnia się funkcje zarządzania i jak one się mają do treści wykresu nr 31 na stronie nr 176?
8. W treści pracy używa Pani pojęcia kultura organizacyjna. Proszę rozwinąć to pojęcie i określić model, który stoi u podstaw Pani rozumienia tego pojęcia.
9. Na stronie nr 154 pisze Pani, że korelację pomiędzy zmiennymi sprawdzano za pomocą współczynnika korelacji rang Spearmana. Gdzie w pracy umieszczone są te analizy?

4. Wniosek końcowy

Rozprawa doktorska pod tytułem *Model przywództwa edukacyjnego na poziomie kształcenia podstawowego*, napisana przez magister Annę KOPCIŃSKĄ, pod kierunkiem naukowym Pani profesor doktor habilitowanej Haliny Sobockiej-Szczapa, zasługuje na ogólną ocenę pozytywną. Logiczna i spójna całość rozważań pozwalają stwierdzić, że rozprawa spełnia wymogi stawiane przed pracami doktorskimi, wynikającymi z art. 187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018, poz. 1668, z późn. zm.). Tym samym rekomenduję jej przyjęcie do dalszego postępowania kwalifikacyjnego i wnoszę o dopuszczenie magister Annę KOPCIŃSKĄ do publicznej obrony rozprawy doktorskiej.

